

šesni(?), ali vsi, ta bolj, oni manj, nosijo znake starodavnih plemen in oblike ljudi, ki so od vekov zapovedovali in drugim pravico krojili. Tisočletna oblast in nešteti red brezprikornih aristokratskih zakonov so jim vtisnili znamenje posebne, čeprav črvotočne, ali vendar povsem ostre individualnosti. Med njimi so čudaki v hoji, v kretanju, v nošnji; med njimi so starci še z vlasuljo Louisa XVI., mlajši so vsi po najnovejšem empire-odelu, v formi las in zaliscev; ali vsak je za sebe osebni tip. Posebno zdaj, ko so med seboj, ko jih nihče od ljudstva in priprostih ljudi ne motri in ne sodi, sedaj ko usodni historijski čas odkriva tajne pege in skrivne razpokline izcejenih karakterjev in istiskanih duš. Sedaj ima vsak mig, vsak šepet, vsak poluglas svoje markantno, nezmotno značenje. Velika burja potresa suho listje prastare republikanske dōbe in nam prikazuje pomalo vse zglobe, vse zaveze, vse rupe jadnega izumrlega debla njegovega, razgaljuje mu vso golotinjo razpečenih (pomehkuženih), oguljenih, prebitih patrklev (debel brez listja). Kostur (kostnik = smrt) se že kesi (reži) pod prosušeno kožo trhle starosti.»

Ako še pomislimo, da je ves dialog presekan in poln stvarnih in jezikovnih lokalizmov, bode dosti jasno, da je drama Nedubrovničanu težko umevna.

Drugi del trilogije *Suton* (— zahod večernega solnca) igra leta 1832. — Zadnji ostanki starih vlastelinov se tolažijo s svojo prošlostjo in izkušajo zakriti svoje siromaštvo, svojo ničevost z umišljenim dostojanstvom. Celo Pavla, najmlajša hči gospo Mare, ki je zaljubljena v Luja, pomorskega kapetana, sina bivšega kmeta Marinega, odbija ponudbo Lujino, ker noče zapustiti topeče se ladje plemenitstva. Pavla si odreže kite in stopi v samostan. Tipi so tu izborno prikazani, igra jasnejša in odreditejša. —

Tretji del je »Na Taraci« (terasi) in se dogaja leta 1900. V njem so popisani poslednji potomci stare vlastele. Eni so ohranili svoje stare tradicije in čakajo v neomajenem ponosu smrti, drugi so okuženi po tujcih in provajajo svoje življenje v razkalašenosti — obsojeni tudi oni na propast. Ida grofica Luccari, rojakinja imenitnih Menčetičev, sprejme mesto začasne učiteljice, da ni treba stradati njej in njeni materi. Gospar Luksa pa ženi svojega nezakonskega sina Vuka z Jelo, kmetico ter ga pošilja v Ameriko, odkoder se je vrnil Lujo Lašić kot bogataš in baron. —

R. Perušek.

Hrvatske narodne ženske pjesme (muslimanske). Svezak prvi. Sabrao i uredio Mehmed-Dželaluddin Kurt (hafiz mostarski). Mostar. Hrvatska dionička tiskara. 1902. v. 8°. 233 str. Neumrlom hrvatskom otadžbeniku dru. Anti Starčeviću prijatelju islamskoga naroda u znak najdublje harnosti posvećuje sabirač. — Ukusno uvezano, krone 3 60, nevezano 2 kroni.

Na prvih 16 straneh predgovora se hudo toži skupljač na srbske zbiratelje narodnega blaga, imenoma na Vuka St. Karadžića, kateremu očita, da je nabral mnogo ženskih pesmi islamskega sveta, pa premenil imena, n. pr. »Meho« in »Fata« s srbskima »Jovo« in »Mara«, ali pa tudi islamske pesmi iz narodnega šovinizma presadil v svoj vrt pod slavno »srbsko« ime, da tako svetu oči zaslepi. Ta posel nadaljujejo volčiči, ki so se izlegli od starega »Volka«. — Mi se ne smatramo pozvane, da ta prepir med »Srbi« in »Hrvati« razsodimo. Po našem prepričanju »peccatur intra et extra muros Iliacos«. — Knjiga obseza 88 pesmi, katere je zbiratelju narekovala njegova mati. Dva bodoča zvezka hoče napolniti s pesmimi, ki so mu jih narekovale druge muhamedovske žene

njegove rodbine, ki se ne skrivajo njemu. Te pesmi niso samo lirske vsebine, kakor bi mogel kdo sumnjati po imenu »ženske pesme«, nego so večinoma pripovedne vsebine. Od strani 203. do 233. je »Tolmač turskih, arabskih, perzijskih in manj poznatih riječi«, žal, da dosti pomanjkljiv. Takoj v prvi pesmi »miza materina« se besede nahajajo »miza, pirga, fistan, bečar«, katerim zastonj iščeš značenja v rečniku. — Vsebina pesmi so ljubavni dogodki, pri katerih igra, običajem onega naroda primerno, uboj in kri imenitno ulogo. Mož ubija neverno ljubo; ljuba se ubija, ker se noče spuščati v ljubkanje z deverom, mladenič se ubija, ker ne sme vzeti Fate za ženo, mačeha namerava otrovati moža svoje pastorki, ali se po opreznosti le-te njen mož odreče prvenstvu in odstopi ponujano prvo čašo svojemu svekru; ljubimec otimlje nevesto, beg ubija otimača. Sicer je vsebina teh ženskih pesmi še sila in gorje, ki ga provzroča ljubezen, moč ljubezni nad bogastvom, mladosti nad starostjo, trpljenje in osveta nesrečnih žen pri pijanih in divjih soprogih ter hudobnih svekrvah itd. itd. Povsod je ljubezen razumeti v senzualnem zmislu, kjer je o njej govora. Isti predmeti in motivi se večkrat ponavljajo, n. pr. 5. »Vjerni vojno« in 8. Osman beg i Hana Kapetana, 11. Dvije polusestre in 18. Prokleta svekrva, 17. Neće cura oca nego sina in 38. Neće cura stara, nego mlada, 81. Gondža Meho i Abegzada ter 82. Mudra djevojka. Posebne lepote ni nobena pesem, pač pa so nekatere izmed prijavljenih etske vrednosti, n. pr. 3. Vjerna ljuba, 5. Vjerni vojno, 6. Osmanbeg i Hana Kapetana, 9., 15., 16., 22., 35., 37., 56., 57., 64., 67., 69. — Bogato žetev imata tu pričakovati iz teh pesmi etnograf in psiholog, ker se javljajo v njih najrazličnejši običaji in stari ukoreninjeni in samorasli nazori. Pesem 78. je očitvidno zvarjena iz dveh različnih, ker govori prvi del o pomajki, drugi o lepi deklici. Pesem 6. »Nemilosna majka« nas živo spominja »Asan-Aginice«. Ta pesem je dokaz, da se Vuku ne sme očitati, da je prodajal islamsko blago kot pravoslavno-srbsko. Kdo bi se čudil, da so se iste pesmi razširile med istim narodom, ki govori isti jezik, čeprav je različne vere? Saj žive na mnogih mestih ljudje vseh treh zakonov pomešani. Kdo pa more potem trditi, pri katere vere pripadnikov je nastala prvotna pesem? Da se je pesem na svojem potu tudi glede na narečje premenila in da so se iekavske pesme premenile v ikavske in ekavske ter narobe, je ravno tako naravno, kakor da so muhamedovci prvotna krščanska imena izpremenili v muhamedovska, ali pa kristjanje zapadne ali iztočne vere prvotno muhamedanska v krščanska. Kdo pa more prvotnost enih ali drugih dokazati?

Popolnoma se strinjamo s trditvijo izdajatelja teh pesmi, da je »ikavsko« narečje hrvatsko. Dokaz temu je tudi faktum, da so »ikavci« po pretežni večini katoličani in muhamedanci in da so torej prvotnemu čakavskemu plemenu hrvatskih ikavcev pripadali tudi sedanji štokavski ikavci, kjer je neoporečni vpliv štokavščine premenil na skrajni meji prvotno ikavsko čakavščino. Da se meja med različnimi narečji ne da natanko odseči, je pri tako bližnjih sosedih, katerih niso delile niti prirodne, niti državne meje, povsem umljivo in zato smemo ne glede na poedine izjeme smelo trditi: »ikavci« so Hrvatje, iekavci in ekavci so Srbi.

To knjigo priporočamo ljubiteljem narodnih umotvorin najtopleje.

R. Perušek.